

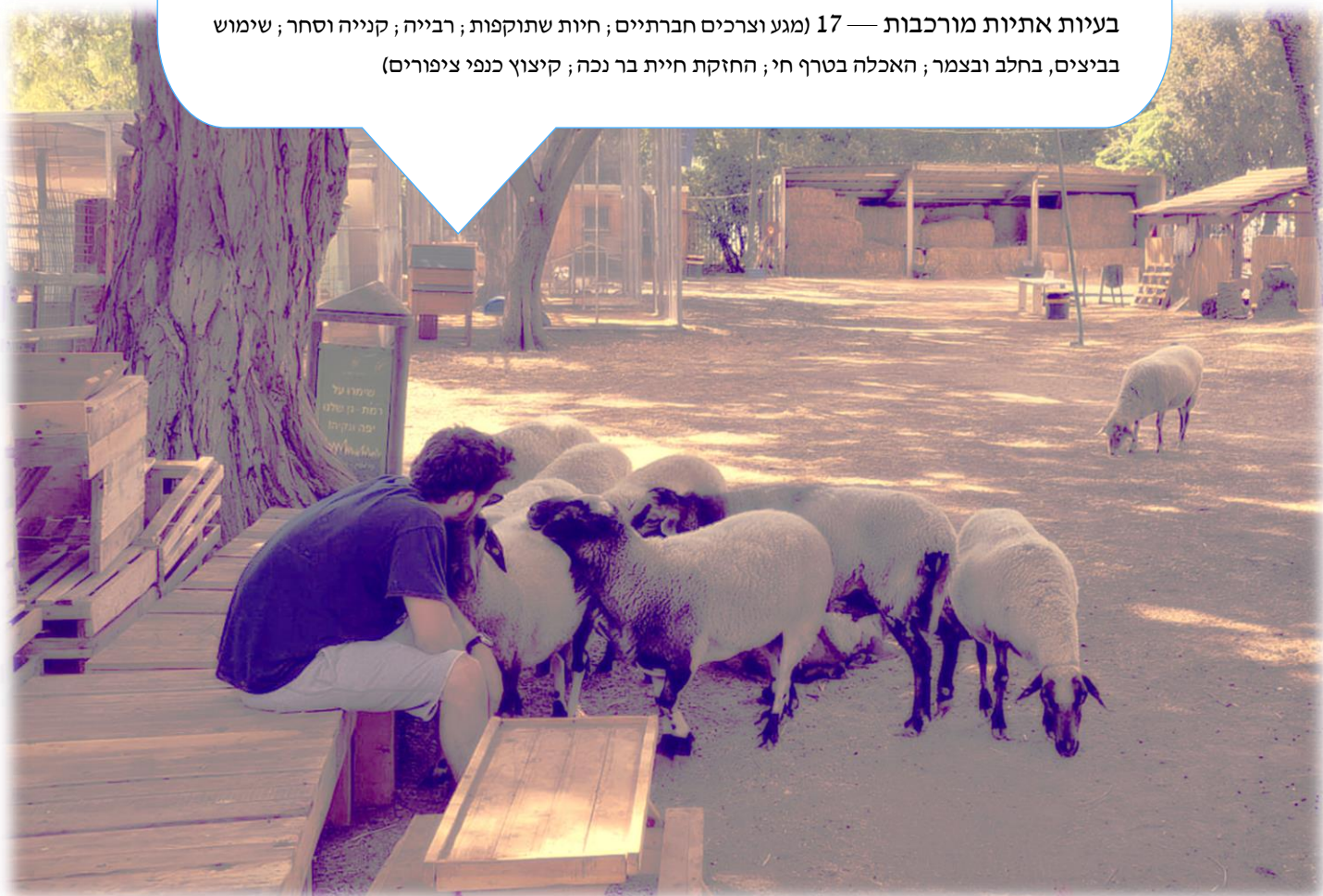
לפגוש חיות במילים

תכנון עזרי חינוך למפגשים הדדיים בינינו ובין בעלי-חיים

מאת גיא אפללו, גל חכים-אשר ואריאל צבל, מכון אדם וחיה, info@haai.org.il
תודות: תום קורדובה, רבקה לב, נועם רודיק ואיילין קאלו • אוקטובר 2022

א. הקדמה — 2

ב. עיצוב מסלול הביקור: גיוון באמצעים — 4 (בסגנונות כתיבה; בסגנונות עיצוב; באמצעי הצגת טקסט); מיקום אמצעים שונים במרחב — 4 (שלטי מידע; שלטי גירוי; דפי עבודה; הדמיית בית) ג. סגנון הכתיבה: הפעלת קהל — 7; אזהרות — 7; סיסמאות — 8; כתיבה בגוף ראשון — 9; עידוד היכרות אישית — 10; ניפוח מיתוסים — 11 ד. עזרי חינוך וסיפורי חיים: בעלי-חיים שידוע עליהם מעט — 11 (תנאים טבעיים לעומת תנאי שבי; הדגשת מידע חסר; שפת הגוף והתקשורת של בעל-החיים); בעלי-חיים שידוע עליהם הרבה — 13 (העדפות ותכונות אישיות; ביוגרפיה אישית; סיפורי זיכרון) ה. עזרי חינוך לפני שיפור ואחרי: מתחמים שעברו שיפור — 17; מתחמים שיש בהם בעיות אתיות מורכבות — 17 (מגע וצרכים חברתיים; חיות שתוקפות; רבייה; קנייה וסחר; שימוש בביצים, בחלב ובצמר; האכלה בטרף חי; החזקת חיות בר נכה; קיצוץ כנפי ציפורים)

א. הקדמה

איך אפשר לפגוש בעלי-חיים בגובה העיניים? לא תמיד זה פשוט. פגישות רבות מתקיימות במהירות וללא מילים, למשל כבילוי רגעי. אולם אפשר להכיר בעלי-חיים גם בקשר אישי שנחקק בעומק הלב והתודעה. בעזרת החוברת הזו תוכל/י להוביל את הקהל שלך במסע של גילוי בעלי-החיים והתחברות אליהם דרך סיפור חייהם האישי, אישיותם המיוחדת והרגשות שהם מביעים. החוברת תקל עליך להנחות את הקהל שלך מרחוק, דרך עזרי הוראה כתובים, ביצירת קשרים אחראיים של שותפות וחברות עם בעלי-החיים.

מקומות שבעלי-חיים שוהים בהם עשויים למשוך מבקרים המבקשים לפגוש חיות למטרות בילוי, מגע (ליטוף), היכרות עם הטבע או טיפול רגשי בעזרת בעלי-חיים. מקומות אלה מוקמים לשם סיפוק רצונות מסוימים של בני-אדם, ללא התייחסות רבה לצורכי בעלי-החיים, והמבקרים שם לומדים שמקומם של בעלי-החיים הוא בשבי – עבורנו, בני-האדם. חוברת זו מבוססת על ההנחה שלקשר בין המבקרים ובין בעלי-החיים יש השפעה עמוקה על כל הצדדים, לטובה או לרעה. חיות בתנאי שבי תלויות לחלוטין בבני-האדם שבסביבתן הקרובה, ויחסם של המבקרים אל החיות חורף אפוא את גורלן – בין חיים טובים ובין סבל ומצוקה מתמשכים. גם המבקרים עשויים לעבור במפגש עם בעלי-חיים חוויה חיובית או שלילית שתשפיע עליהם במערכות יחסים אחרות בעתיד, עם בעלי-חיים אחרים ועם בני-אדם. במילים אחרות, מדובר **במפגשים הדדיים**. כדי להבטיח השפעה חיובית על כל הצדדים, המפגשים המתקיימים בין אנשים לבעלי-חיים צריכים לכלול תיווך המעודד חשיבה ביקורתית, דיון על נושאים שנויים במחלוקת ופיתוח כלים להזדהות עם אחרים ועם הקשיים, הרצונות והצרכים שלהם.

ברוב המקומות שבעלי-חיים מוחזקים בהם אין שימוש רב בשילוט ובדפי עבודה. רוב השילוט הקיים מציג מידע זואולוגי וכללי התנהגות, ללא התייחסות לרווחת דיירי המקום וליחסים שלנו עם כלל בעלי-חיים הנמצאים בשבי. בתנאים אלה, המפגש בין המבקרים לבעלי-החיים אינו מקדם ערכים חינוכיים ראויים ואף מאפשר פגיעה ישירה בבעלי-החיים. בחוברת זו מוצעים עזרי חינוך שנועדו לסייע לקהל המבקרים ליצור קשרי כבוד ואמפתיה עם בעלי-החיים, להכיר את עולמם הרגשי ולפעול למענם. השימוש בעזרי החינוך יכול לתרום לשיפור הקשרים בין חיות המוחזקות בשבי ובין הציבור הבא עימן במגע – הן ברובד המעשי, כלומר באופי הקשרים בפועל, והן ברובד העיוני, כלומר במחשבתם של אנשים על בעלי-החיים.

עזרי החינוך המוצעים בחוברת זו מתוכננים **בגישה הדדית**, כלומר הם מיועדים לשפר את חייהם של בעלי-החיים וגם של בני-אדם המבקרים הפוגשים בהם, דרך יצירת קשר בריא בין שני הצדדים. תכנון העזרים נשען על ארבעה כללים:

- i. **התמקדות בפרט** – התבוננות אישית בחיה והיכרות עם הסובייקטיביות, הרצונות, הרגשות והצרכים שלה, נוסף על הצגת שמה וסיפור חייה.

ii. **הקשר חברתי** – התבוננות ביחסי אדם-חיה מעבר למצב הפרטי והמקומי בהווה, כלומר בהקשר החברתי וההיסטורי. להחזקת החיה בשבי, לתנאי השבי ואפילו לתכונותיה של החיה יש שורשים המשפיעים על המצב כאן ועכשיו.

iii. **חשיפת כוח** – העלאת המודעות ליחסים כוחניים הסמויים מן העין, כבסיס לחשיבה ולפעולה למען שינוי. התוכי המתקרב אלינו ומפגין עניין ידידותי בנו מגלם סיפור עצוב של סחר בחיות והפרדת גוזלים מהוריהם; כלב הלבדדור רטריבר שסבלנותו לאנשים זרים נוחה לנו כל-כך הוא חוליה קטנה אחת בתעשייה המרביעה כלבים גזעיים על חשבון בריאותם; הארנבון הפונה אלינו מיוזמתו ומבקש את קרבתנו מבטא בדידות וחוסר של קשר עם בני מינו, וכן הלאה.

iv. **האנשה ביקורתית** – האנשה היא אמצעי חינוכי רצוי. אומנם הסתכלות על אחרים דרך העיניים שלי בלבד עלולה למנוע ממני להבחין בהם כמו שהם, אך ההזדהות עם אחרים מנקודת המבט שלי גם עשויה לעזור לי לחשוב עליהם ולהביןם. לנו ולחיות אחרות יש מערכות רגש משותפות, יש בינינו דמיון לצד הבדלים. האנשה מסייעת להבחין בדמיון, והיא רצויה כל עוד מאזנים אותה בביקורת המבוססת על היכרות ממשית עם בעלי-החיים.

החוברת שלפניכם מהווה סיכום ביניים של עבודה ניסיונית ביישום הכללים שלעיל. העבודה מתקיימת בימים אלה במסגרת פיתוח **תו ההדדיות** של מכון אדם וחיה, בשיתוף פעולה עם כמה מקומות נבחרים. יישום הכללים מהווה אתגר לא פשוט, ונשמח אפוא ליעץ כיצד להכין עזרי חינוך המותאמים למרחב שלכם. כמעט מיותר לציין שהחומר הניסיוני שצברנו פתוח להרחבות ולשיפורים, ותיעוד תוצרים שיצרתם ותוצרים שיצרו מבקרים במקום שלכם יסייע לנו להגיש בעתיד לעמיתים שלכם גרסה משופרת של החוברת הזו. אל תהססו לפנות אלינו! (info@haai.org.il)

אנו מזמינים אתכם להיעזר באמצעים המפורטים בחוברת הזו כדי לחולל שינויים בשטח ולראות את המבקרים לומדים על רגשות בעלי-החיים, משתחררים מהרגלים נפוצים של ביקור בעלי-חיים למטרות נגיעה והאכלה, ומתגייסים להשקיע מאמץ אישי בעזרה לבעלי-החיים. למילים ולדימויים הנלווים אליהן יש כוח לקבוע את אופיו של הביקור ואת השפעתו לאחר מכן. בעזרת המילים הנכונות תוכלו להפוך את ביקורי הקהל במקום שלכם למסע נפשי משמעותי ומעצים. מילים כתובות שעוצבו היטב והוצבו במקומות המתאימים עשויות לגרום למבקרים להשתנות, להתבונן ברצינות בבעלי-החיים שסביבם וליצור קשר קשוב והדדי עם בעלי-החיים. וכל המיומנויות החברתיות-רגשיות האלה יחלחלו גם למערכות יחסים אחרות, הרחק מעבר למפגשים המתקיימים במקום שלכם.

ב. עיצוב מסלול הביקור

1. גיוון באמצעים

ריבוי הסברים מילוליים במרחב עלול לעייף את המבקר ולגרום לירידה בהיקף הקריאה ככל שמתקדמים בביקור. אפשר למנוע זאת בעזרת גיוון בסוג הטקסטים ובאופן הצגתם. חוויית הקריאה צריכה להיות שונה ומפתיעה מנקודה לנקודה במרחב. הגיוון רצוי:

- i. **בסגנונות כתיבה:** תיאורים מפורטים / סיסמאות; לשון דיבור / לשון רשמית; שאלות שנועדו לעורר מחשבה בלבד / תשובה בכתב; שאלות על חוויית המבקר / על חיה מסוימת – דרך צפייה ישירה; סיפור אישי בשם חיה / בשם חבר/ת צוות המקום / בשם מבקר/ת; ביוגרפיה של חיה מסוימת / מידע כללי על המין; הנחיות התנהגות למבקרים / שאלות למבקרים על התנהגות רצויה.
- ii. **בסגנונות עיצוב:** לשלטים – פונט מודפס לעומת כתב-יד; לשלטים – מצע עץ במראה טבעי לעומת מצע מעובד; לכותרות שלטים – הדפסה לעומת תבליט או חריטה, וכתובה בלבד לעומת כתיבה הכוללת איורים פשוטים; לדפי עבודה מודפסים – איורים קנויים ברמת גימור גבוהה, איורי ילדים, שרטוטים, צילומים.
- iii. **באמצעי הצגת טקסט** (תוך הקפדה למנוע כל סכנה מחיות העלולות לכרסם עזרי חינוך): שלט מוצק המוצמד לקיר או לגדר קיימים, או לעמוד מיוחד; הצבת שלטים בגבהים שונים – מהקרקע ועד לתקרה; אמצעים לקריאה בעמידה ולקריאה בישיבה; חומרים קשיחים שונים לעומת נייר עבה, נייר עם עיטוי (למינציה) ונייר פשוט; איסוף דפי עבודה בכלים שונים – כיס פלסטיק תלוי, תיבה פתוחה (מגש מכתבים), קופסת קטלוג, תיבת דואר סגורה; הצגת דפי עבודה בסגנונות שונים – לוח שעם, לוח מגנטי, הדבקה בדבק.

2. מיקום אמצעים שונים במרחב

- i. **שלטי מידע:** טקסט המציין מידע קבוע, ובמיוחד מידע המתייחס למתחם כולו, עשוי להתאים לשלט או לכרזה שעיצובם והפקתם מחייבים השקעה רבה. שלט כזה כדאי להכין בפורמט גדול, מחומר קשיח. שימו לב שתליית שלט מידע על כלוב בעלי-החיים עלולה להעביר לקהל מסר של צפייה בחיות העומדות לתצוגה, ולכן כדאי להשתמש באמצעים אחרים להעברת מידע מפורט על בעלי-חיים בכלובים.

השלט נועד להנחות חשיבה ופעולה בשלבים שונים של הביקור: בכניסה – כהנחיה לביקור כולו; במתחמים מסוימים – בזיקה לבעלי-חיים מסוימים או לסוגיות מקומיות (כגון כלוב מסוים, עץ מסוים או בריכת מים); וביציאה – כחומר למחשבה מסכמת. המיקום החשוב ביותר לשלט קבוע וקשיח הוא הכניסה הראשית למקום. לפניכם דוגמה לשלט כזה:

מכון אדם וחיה לקידום דו-קיום בינו ובין בעלי-החיים

מרחב חי מעגן מיכאל

מקום זה הינו מרחב מכבד ובטוח לאדם ולחיה כאחד

אנו פועלים/ות בגישה הדדית לשיפור חייהם של בני-אדם ובעלי-חיים
אחרים, וליצירת קשרים בריאים ומיטיבים בינינו לביןם

✓ מרחב זה משמש בית לכל החיים לבעלי-
החיים המתגוררים בו.	✓ את/ה מוזמן/ת ליצור קשר עם בעלי-החיים –
כל עוד בעל-החיים בוחר להיענות לקשר.
✓ לבעלי-החיים שנמצאים כאן אין אפשרות
לחזור לסביבה טבעית, לצערנו.	✓ כמו שלכל אדם יש שם, אופי וסיפור חיים,
כך גם לכל בעל-חיים.
✓ אנו מאמצים/ות בעלי-חיים שנמצאו בתנאי
מחיה לא נאותים ושנוקדו לשיקום.	✓ אין שני אנשים זהים, כל אדם הוא יחיד
ומיוחד, וכך גם אין שני בעלי-חיים זהים. לכן
כולם מקבלים כאן טיפול אישי ומותאם
להם.
✓ כדי לשמור על רווחת בעלי-החיים, אין
במרחב סחר (קנייה ומכירה) או החלפה של
בעלי-חיים, ואיננו מאפשרים רבייה.	✓ רובנו, וגם חיות רבות אחרות, אוהבים קרבה
ולטופים – אך לא תמיד ולא מכל אחד. לכן
איננו כופים מנע וקרבה על אף אדם וחיה.
✓ אימוץ חיה ממרחב זה לבית אחר מתבצע
לאחר חשיבה רבה על צרכי החיה.	✓ כאן נעשה מאמץ להתחשב בצרכים חברתיים
ולא להשאיר לבד את מי שזקוק לחברה.
✓ אנו פועלים/ות כדי לשקם בעלי-חיים,
להקשיב לרצונות שלהם ולממש את
צורכיהם הגופניים, הרגשיים, הקוגניטיביים
והחברתיים.	✓ לכל בעלי-החיים יש מקום בטוח ומוגן שהם
יכולים למצוא בו מחסה, וכל אדם יכול
לבחור אם לשהות בחברת בעלי-החיים.
✓ בעלי-החיים מקבלים טיפול רפואי במצבי
פציעה/פגיעה/מחלה, וכן טיפול מניעתי קבוע.	✓ כדי להכיר את הזולת, יש להכיר את רגשותיו
ולכבד את השונות שלו. קשה לדעת בוודאות
מה מישוה אחר מרגיש וחושב, אך אפשר
לנסות!
✓ בעלי-חיים פוחדים כשמזיזים אותם בכפייה
מביתם, ולכן איננו מניידים בעלי-חיים.	

בעלי-החיים אינם נמצאים כאן עבורנו – הם כאן כי נזקקו להצלה ולבית

נסו להקשיב לרגשות ולרצונות שלהם, וחשבו מה אפשר
לעשות כדי ליצור מפגש בטוח התורם לשני הצדדים

ii. **שלטי גירוי:** אפשר להציב במרחב שלטים המכילים טקסט קצר יותר כאמצעי שנועד לעורר במבקרים הלך רוח מסוים או מחשבה מסוימת, בלי למסור מידע חדש (למשל: "זהו הבית שלנו – אנא שמרו על השקט!") או "מקשיבים לרגשות בעלי-החיים"). שלטים כאלה מתאימים ליצירה בידי קהל המבקרים עצמו, במסגרת פעילות מודרכת במקום. שלטים מחומרים עמידים וברמת עיבוד גבוהה עשויים לעמוד בפני עצמם, ואילו שלטים מאולתרים יותר אפשר לקבץ יחד על קיר מיוחד.

iii. **דפי עבודה:** טקסטים ארוכים יותר בנושאים מתחלפים שעל סדר היום מתאימים להדפסה ככרזה על נייר בלבד. פירוט רב מתאים להדפסה בממדים קטנים, עד לגודל כרטיסייה המונחת עם עיטוי פלסטיק (למינציה) ודפי עבודה מנייר כתיבה רגיל. אמצעים אלה צריכים להיות מונחים במקום מוגדר במתחם, למשל בתוך כיס פלסטיק או תיבה פתוחה, בהתאם לשיקולים של פגעי מזג האוויר והרחקה מחיות העלולות לכרסם אביזרים.

כל פריט שנועד לקריאה מפורטת ו/או לכתיבה צריך להיות ממוקם ליד מקום ישיבה ומשטח המאפשר להניח את הניירות בנוחות.

iv. **הדמיית בית:** מכיוון שבני-אדם מתארחים במתחמי החיות, מומלץ להשתמש בעזרי חינוך

שאינם שכיחים במפגשים עם חיות אלא מאפיינים ביקור בביתו של אדם. כשמגיעים לביקור כזה, לעיתים קרובות נהוג לתאם את הביקור מראש, להביא מתנה סמלית, לחפש את השם שעל הדלת ואולי להשאיר פתק או מכתב. לאחר התאמות קלות, אפשר להשתמש במנהגים כאלה של נימוס והתחשבות לשם העברת מידע מילולי במפגש עם בעלי-חיים.

למשל, אפשר לתלות שמות פרטיים של בעלי-חיים (ללא מידע מפורט יותר, המחייב אמצעים אחרים) בשלט המעוצב כמו שלט לדלת ("כאן גרה בכיף משפחת...").

המנהג של האכלת בעלי-חיים עשוי לעבור עידון דרך מנהג הגשת מתנה לבעל הבית. בביקור אדם לא מוכר יש מתנות מקובלות יותר ופחות, והמתנה מונחת בנימוס במקום שקבע בעל הבית. באופן דומה אפשר להכריז בשלט קטן דמוי-מכתב אילו מאכלים רצויים לבעל-החיים ולהקצות מקום המיועד להנחת מתנות – בלי להגיש את האוכל ביד לבעל-החיים.

בעלי-חיים אינם מבינים מכתבים, אך לפעמים אנו אוהבים לבטא את מה שאנו חושבים עליהם בדיבור ובכתב. כך אנו מתקשרים איתם בעקיפין, ומתקשרים עליהם במישרין עם בני-אדם אחרים. אנשים רבים ישמחו אפוא לכתוב מסר לבעל-חיים, כגון: "אלפרד, תודה שאירחת אותנו בחצר שלך ולא ניסית לנגוח בנו!" אפשר לתלות את המסר בפתק או במכתב על לוח מודעות המעוצב בדומה ללוח המודעות בבתי מסוימים (תוך הקפדה למנוע כל סכנה מחיות העוללות לכרסם את הפתקים או את המתקן).

בכניסה למתחם עם בעלי-חיים מסוימים אפשר להציב תיבת דואר. התיבה מתאימה כמתקן לקליטת דפי עבודה וכל מסר אחר שכתבו או ציירו מבקרים. אפשר לנצל את תיבת הדואר גם כאמצעי להעברת מידע למבקרים, כלומר לאכסן בה דפי עבודה וכרטיסיות מידע. מכיוון שאיננו נוהגים לפתוח תיבות דואר של אחרים נחוצה הזמנה בולטת ברוח משחקית לפתוח את התיבה ולקרוא את התוכן שמאוחסן בה (למשל: "שמי גדליהו ואני גר כאן. רוצים להכיר אותי? פתחו את תיבת הדואר שלי!"). השימוש בתיבה מאפשר לצמצם מאוד את הטקסט הפומבי – עד כדי הזמנה לפתיחת התיבה. כל שאר הטקסט יוגש בתוך התיבה, וכך נמנעת הצפת מידע בשילוט רב-מלל.

ג. סגנון הכתיבה

1. הפעלת קהל

כדאי לעודד למידה על בעלי-החיים דרך השתתפות פעילה של קהל המבקרים. בשילוט ובדפי עבודה, סגנון כתיבה מפעיל צריך לכלול לא רק הצהרות אלא גם שאלות. ליד כל אמצעי המציג לקהל שאלות או בקשות יש להתקין אמצעים לכתיבת רגשות, מחשבות והצעות מצד הקהל. אמצעי הכתיבה המומלצים הם לוח מחיק או שומרנים (שמרדפים) עם ניירות, לוחות כתיבה ועטים; לעבודה ממושכת נחוץ גם מקום ישיבה נוח.

כדאי לחשוף באופן פומבי עבודות שיצרו מבקרים בהדרכתכם, כדי לאפשר ליוצרים להתגאות בעבודתם ולעודד מבקרים אחרים לכתוב, לצייר ולחשוב. הקיר צריך להיות בלתי נגיש לגמרי לבעלי-חיים העלולים להיפגע מכרסום הקיר, חומרי ההדבקה או התוצרים, ונחוצה לקיר גם הגנה מפגעי מזג האוויר.

רצוי להקדיש קירות שיתופיים נפרדים לנושאים שונים. למשל:

- תצפיות בבעל-חיים – דברים מעניינים שעשה, או תגובות שלו לאמצעי העשרה (עבור מתחם של בעל-חיים מסוים).
- רעיונות שנועדו לשפר את חייה של חיה מסוימת (עבור מתחם של בעל-חיים מסוים).
- מה למדתי כאן? למשל: משהו חדש שגיליתי על רגשות של בעלי-חיים; משהו חדש שגיליתי על עצמי (לקיר בחלל השתהות ומנוחה, לקראת היציאה).

2. אזהרות

כדאי להימנע מהצגת הנחיות התנהגות בשפה טכנית ומנוכרת כגון "זהירות סוסים נושכים" או "אין להאכיל את החיות". מוטב לנסח את כללי ההתנהגות על בסיס הכרת הפרט ועידוד של חיבור רגשי אליו. דוגמאות:

למה הסוסים רחוקים?

ג'ורג', אפורי ונימון הם סוסים בתהליך התאקלמות. הסוסים עברו חוויות קשות בטרם הגיעו אלינו, והם עדיין חוששים מבני-אדם. לכן הם עלולים לנשוך או לבעוט מתוך פחד. עד שירגישו בטוחים עם מבקרים ויאפשרו לכם לשהות לידם, אתם מוזמנים להכיר את הסוסים רק בצפייה מרחוק.

הי, אל תגעו בי!

אוהבים שנוגעים בכס? בטח לפעמים ליטופים נעימים לכם, ולפעמים לא. גם לנו!
לפעמים אנחנו נהנים מליטופים של אדם מוכר, אבל מגע של אדם זר לא נעים לנו בדרך-כלל. כשלא
מתחשבים בנו אנו עלולים להתעצבן, לתקוף, להיבהל ולקפוא במקום, או אפילו לנשוד.
בבקשה, התחשבו בנו!

אל תאכילו אותי!

מכירים ילדים עם רגישות לבוטנים או למוצרי חלב? גם לבעלי-חיים מסוימים יש רגישות גבוהה
לשוקולד ולחטיפים.
כדי לדעת מה מותר ומה אסור לי לאכול צריך להכיר אותי היטב, ולכן מותר להאכיל אותי רק אם
קיבלת רשות מהמטפלים שלי.

מומלץ להוסיף בכל שלט התייחסות לחיה המסוימת שבמתחם המשולט ולהעדפותיה בדבר מגע או
מזון, למשל: "בדרך-כלל לודמילה אוהבת שמלטפים לה את הלחיים, אבל היא לא אוהבת שניגשים
אליה מאחור. זה מפחיד אותה!" או "ארז עלול לאכול כל דבר, אבל המון מאכלים שאנחנו רגילים
אליהם עלולים גרום לו לחלות. לכן חשוב לתת לו רק עלים ירוקים – המזון הטבעי שלו."

3. סיסמאות

יצירת סיסמאות מתאימה במיוחד לפעילות חינוכית מודרכת, עם שלטים או כרזות כתוצר
הפעילות. סיסמה חינוכית עשויה לעמוד בפני עצמה או להופיע עם אמצעי הנהרה גרפיים, כמו דימוי
ליד המילים, דימוי על האותיות או דימוי במבנה השלט.
דוגמאות לסיסמאות חינוכיות, עם הצעות לתוספת דימוי:

זהו ביתנו, אתם האורחים שלנו!

(השלט מעוצב בצורת בית)

דמיינו שאתם אלו שבכלוב, תנו לנו כבוד!

(דימוי נלווה: דמות אדם מופשטת למחצה בכלוב קטן)

כולנו אוהבים בחירה חופשית

(דימוי נלווה: דלת כלוב נפתחת וצללית ציפור יוצאת ממנה)

אל תחשוב מה החיות יעשו למענך אלא מה אתה תעשה למען
(דימוי נלווה: ראש ילד בהבעת מחשבה עמוקה וסימן שאלה מעליו)

דוגמאות לסיסמאות מעוררות מחשבה באמצעות שאלה:

מה מרגישים כשצופים בבעל-חיים שנמצא בכלוב?

לא רק אוכל ומים: מה צריך כדי לחיות טוב?

מה קורה כשאין אפשרות לצאת והגיע לאן שרוצים?

4. כתיבה בגוף ראשון

מומלץ לשלב בשלטים ובדפי עבודה טקסטים הכתובים בגוף ראשון כדי לבטא מעורבות ולעורר מעורבות. ה"כותב" עשוי להיות בעל-חיים או מטפלת.

i. **בעל-החיים**: בעל-החיים "מספר על עצמו", בלשון מאנישה המבטאת באופן משוער את צרכיו ואת הציפיות שלו ממבקרים. דוגמה:

הסלון של בלה

כשנכנסים למרחב החי, אולי תראו אותי ליד שער הכניסה מתחת לעץ. למה אני עומדת דווקא שם? כי אני לא אוהבת הפתעות, וככה אני יכולה לראות את כל מי שמגיע למרחב שלי. לא סתם יש כאן שלט 'הסלון של בלה'! אני לא תמיד אוהבת שנכנסים לבקר אותי בסלון סתם ככה. אנשים מוזרים חושבים שהסלון שלי מיועד להם.

ii. **המטפלת**: האחראי על המקום מספר על בעל-החיים מנקודת מבטו האישית ודרך הקשר ביניהם. מבחינה סגנונית, כדאי להתרחק משפה טכנית ו"זואולוגית". דוגמאות:

כבשה מרחוק

שמי איילין ואני מטפלת בבעלי-החיים במקום הזה. אני מכירה את ליזי מאז שהיא הובאה אלי כשנמצאה פצועה בחוץ. במפגשים הראשונים בינינו היא פחדה מקשרים עם בני-אדם, או לפחות נראתה לא מעוניינת בקשרים כאלה. כדי שהיא תוכל לחיות כאן חיים טובים ושיהיה לנו נעים יחד לא התייאשתי, והמשכתי בעדינות לנסות ליצור איתה קשר, אפילו מרחוק, עד שהיא תחליט להתקרב בעצמה.

האתונות הביישניות שלנו

בתחילת הדרך שלהן במרחב החי שלנו, פסי ומיקה האתונות נרתעו מאנשים. כשאנשים הסתובבו בשטח, פחדנו לשחרר אותן. כדי לשכנע אותן שקרבה אנושית לא חייבת להיות טראומטית התחלנו להבריח אותן מדי יום, ובמקביל נתנו להן מזון שהן אוהבות במיוחד. לאחר כמה חודשים הן למדו שקרבה אנושית עשויה להיות נעימה ומכבדת.

5. עידוד היכרות אישית

רצוי לעודד את הקהל להכיר את בעלי-החיים – הן דרך קריאה עליהם הן דרך תצפית ישירה. שאלון על החיה הוא אמצעי המעודד תצפית ישירה, ואפשר לשלב אותו במונולוג משוער מפי החיה. דוגמה:

שושנה התרנגולת, סיפור אישי

נולדתי בלול של תעשיית עופות, ולמזלי ניצלתי והגעתי לפינת החי כשעדיין הייתי אפרוחה. עופות כמוני מתעשיית הבשר סובלים מבעיות גופניות וממחלות כתוצאה מהלחץ שהופעל עלינו לגדול מהר מאוד ולהגיע למשקל עצום. לכן הרגליים שלי פשוט לא מסוגלות לשאת את המשקל שלי. עצמות הרגליים שלי התעוותו, וזה כואב!

למרות זאת דואגים לי כאן ואני מצליחה להסתדר. אם אתם רוצים לעזור לצוות לטפל בי, כדאי שתכירו אותי יותר טוב! הנה כמה שאלות שיעזרו לכם:

- ✓ האם נראה לכם שאני רוצה קשר עם שאר התרנגולות ומרגישה נוח בחברתן?
- ✓ איך אני יוצרת קשר עם תרנגולות אחרות – מתקרבת אליהן? נצמדת אליהן? נוגעת בהן עם המקור? קוראת בקול?
- ✓ האם אני מתקרבת לאנשים? נראה לכם שאני רוצה קשר איתם?
- ✓ האם יש בעלי-חיים אחרים שאני מתחברת איתם?
- ✓ מי הם החברים שלי? ואיך אפשר לדעת שאנחנו חברים?
- ✓ ממה אני פוחדת? ומה אני עושה כשמשוהו מפחיד אותי?
- ✓ איך אני מגיבה כשמשוהו לא נעים לי?
- ✓ מה מעניין אותי? ואיך אפשר לדעת שזה מעניין אותי?
- ✓ מה אני יודעת לעשות טוב?
- ✓ אילו רגשות אני מבטאת, ואיך אני מבטאת אותם?

6. ניפוצ מיתוסים

בעלי-חיים רבים מיוצגים בחברה שלנו בצורה סטריאוטיפית. כדאי אפוא לנצל שילוט ודפי עבודה להפרכת דעות קדומות. טקסטים כאלה עשויים להישען על ידע אישי על החיה – ידע המעומת עם הדעה הקדומה. דוגמאות:

לתרנגולות יש שכל!

שמעתם פעם את הביטוי "מוח של תרנגולת"? משום מה, אנשים חושבים שתרנגולות הן טיפשות. ההפך הוא הנכון! תרנגולות מפגינות כבר בגיל מאוד צעיר יכולות למידה מרשימות. הן מזהות צבעים ואפילו פותרות בעיות וחידות מורכבות! במחקרים רואים שתרנגולות גם מסוגלות להביע רגשות רבים ושונים, וביניהם פחד, חרדה, סקרנות וגם אמפתיה כלפי חברות.

תרנגולי הודו

קרה לכם שהאדמתם מעצבים או מבושה?

לראש שלי יש צבעים שאולי נראים בעיניכם מוזרים או אפילו מכוערים. מי שמכיר אותי מקרוב יודע שכאשר אני כועס או מתרגש, צבע הראש שלי משתנה מאדום ללבן ולכחול. לא רק הצבע שלי יכול לספר לכם איך אני מרגיש. אם תסתכלו לי בעיניים, תגלו שהן יכולות לספר לכם אם אני כועס, שמח או מפחד. אם תרצו להכיר אותי יותר, אני מבטיח שתגלו עליי עוד הרבה דברים מפתיעים.

חזרה
למעלה

ד. עזרי חינוך וסיפורי חיים

1. בעלי-חיים שידוע עליהם מעט

כשאין בידינו מידע רב על חיות שנמצאות במתחם, או כשריבוי הפרטים במתחם מקשה עלינו לזהות כל פרט ופרט באופן אישי, אפשר למקד את עזרי החינוך בשלוש גישות שונות:

- i. **תנאים טבעיים לעומת תנאי שבי**: מידע תמציתי על תנאי הקיום של המין בטבע, על הצרכים השונים שמקבלים מענה רק בטבע, בתוספת שאלות רלוונטיות: איך נראה לכם המרחב כעת, לאחר שידוע לכם על המין בטבע? מה לדעתכם צריכות החיות במקום? מה צריך להשתפר? אפשר לקשר את השאלות האלה להצעות על מענה לצרכים בשבי, ולציין כי אמצעים כאלה לעולם לא יספקו תנאים טבעיים בצורה מושלמת, אך ההשתדלות שלנו ליצור חיקוי מוצלח של תנאים טבעיים היא עולם ומלואו עבור בעלי-החיים. דוגמאות:

מה זה "חופש" בשביל בלה?

בלה היא תוכי מהמין קקדו לבן (קקדו אֶמְפֶּרֶלָה). מוצא התוכים האלה ביערות אינדונזיה. אנחנו מניחים שבלה בת 9 ויודעים שרוב חייה עברו עליה בפינת חי, אך לא ידוע איפה היא הייתה קודם. סביר להניח שבלה, כמו תוכים רבים אחרים, הגיעה לכאן מחנות חיות או מבית שלא הצליח לספק לה את מה שהיא צריכה.

רבים מבני מינה של בלה מגיעים לישראל ולמדינות אחרות אחרי שנלכדו בגיל צעיר בטבע. אולי בלה נולדה בטבע, והחופש שלה נגזל ממנה? ואם היא נולדה בשבי ויש לה כעת מרחב תנועה גדול יותר משהיה לה אי פעם, האם היא חופשייה? לדעתנו, אפילו הכלוב הגדול ביותר איננו חופש. חשבו רגע על המונח "תוכי האכלת יד": זה לא משהו שאמור לקרות! כמו חיות בר אחרות, תוכים לא צריכים לקבל אוכל מאיתנו אלא מהוריהם, ואז לצאת לחיים עצמאיים בסביבתם הטבעית.

לחיות בכלוב

בטבע אנחנו עפים מרחקים עצומים כל יום, פוגשים עולם שלם שמתחדש ומשתנה מדי יום! אז אף-על-פי שזה נראה כיף לפגוש אותנו כאן, אנחנו מבקשים שלא תלכו ותקנו ציפורים כמונו. בית זה מקום לבני-אדם, לא לציפורים! אין לנו מה לחפש בתוך בית.

אתם מסוגלים לדמיין עד כמה משעמם לנו להיות במקום אחד? בטח בקורונה חוויתם קצת ממה שאנחנו מרגישים כל יום: איך זה להיות סגור במרחב קטן ודי משעמם.

נשמח אם תכינו לנו משחק שיוכל להפוך את החיים שלנו כאן לחיים קצת יותר מעניינים. רק תבואו לבדוק אם מעניין לנו, בסדר? ואם עדיין משעמם לנו, חשבו שוב מה מתאים לנו. בסוף תצליחו! נכון שלא נרגיש כמו בטבע, אבל טוב שאתם חושבים עלינו ומנסים לעזור לנו לחיות פה חיים טובים.

ii. **הדגשת מידע חסר**: כשלא ידוע סיפור החיים האישי של החיות במתחם, חשוב להתייחס לכך בעזרי חינוך – דרך שאלות מעוררות מחשבה על עברן ועל תלאות ומחסור שאולי עברו בתקופה ההיא. דף העבודה עשוי להצביע על חלקי התמונה החסרים, ואולי נדע להשלים חלק מהחסר בעזרת התבוננות בתכונות האופי של החיה. דוגמה:

מה שאנחנו לא יודעים על פסי

פסי הגיעה לפינת החי בלי מידע על מה שעבר עליה לפני כן. בת כמה היא? האם קיבלה פעם אהבה? האם היה לה קשר טוב עם בני מינה? חלקים גדולים בסיפור האישי שלה אינם ידועים.

אז מה אנחנו כן יודעים? שהיא אוהבת מאוד לצאת למרעה, ושהיא אוהבת במיוחד תפוחים. האם לדעתכם היא אוהבת את הדברים האלה כי התרגלה אליהם בגיל צעיר? או דווקא מכיוון שהם חסרו לה בשלב המוקדם בחייה?

iii. **שפת הגוף והתקשורת של בעל-החיים:** ההבעה העצמית של בעלי-חיים באמצעות התנהגות, מחוות גוף וקולות עשויה לחשוף בפנינו עולם ומלואו – גם כשאננו יודעים הרבה על הביוגרפיה שלהם. בעזרי חינוך אפשר לציין מבעי גוף אופייניים של בעל-החיים, להציע דרכים לפרש את המבעים האלה, להעלות שאלות לגביהם וגם להודות שטרם פענחנו חלק מהם, ולכן בעל-חיים זקוק להקשבה מצידנו ולמאמץ נוסף ללמוד עליו. דוגמאות – בגוף שלישי על קקדו לבן (קקדו אִמְפֶּרְלָה), ובגוף ראשון על ברווז מוסקובי (בֶּרְבֶּר):

להבין את בלה

בטח שמתם לב שלעיתים קרובות בלה צועקת "בלה! בלה! בלה!", פותחת את הכרבות מהתרגשות וזזה כאילו היא רוקדת. יש ילדים שמגיבים בצחוק. אבל למה בעצם בלה מתנהגת כך? אנחנו לא בטוחים, אבל נראה לנו שבלה חכמה מאוד וצריכה גירויים רבים שיספקו את הסקרנות שלה. בטבע, קקדואים יוצרים קשרים עם חברים למשפחה וללהקה, מתעופפים ממקום למקום וחווים הרבה עניין וריגושים. במרחב החי אין לבלה אפשרויות כאלה, ואולי הצעקות והריקוד הם הדרך שלה לומר לנו שהיא צריכה שנשים לב אליה עכשיו. ואיך אפשר לדעת שבלה מרוצה? כשבלה סומכת על מישוה ורוצה פינוקים, היא פותחת כנף ומרימה אותה כדי לקבל ליטופים בחזה!

מילון פֶּרְפֶּרִי

לא קל לדעת איך אני מרגישה כי אני מדברת בשפה אחרת משלכם, אבל אני יודעת להראות שנעים לי וכשלא נעים לי. אשמח אם תקדישו לי זמן ותצפו בי כדי לדעת איך אני מרגישה. הנה כמה סימנים שיעזרו לכם להבין את השפה המיוחדת שלי:

- ✓ כשכוש בזנב: שמחה והתרגשות, ולפעמים תוקפנות או הרגשה רעה
- ✓ געגוע חזק: בהלה ופחד
- ✓ הנעת ראש מצד לצד: חוסר שביעות רצון
- ✓ הנעת ראש למעלה ולמטה: הבעת חיבה
- ✓ עצימת עין אחת: עייפות והתכוונות לשינה

2. בעלי-חיים שידוע עליהם הרבה

כשחלק גדול מסיפור חייו של בעל-חיים ידוע לנו, שלטים ודפי עבודה הם במה מתאימה להצגת סיפור זה. הסיפור על עברו של בעל-החיים מבסס ומעשיר את הקשר איתו בהווה, וגם עשוי לכוון את התנהגות המבקרים בחברתו. סיפור שנועד לכוון התנהגות מבקרים צריך להתמקד בתכונות אופי, בהעדפות ובאישיות הייחודית של הפרט.

סיפור חיים אישי עשוי גם להעביר מסר חינוכי על מצבם של בעלי-חיים במצבים דומים. לכן סיפורים על מצבים קשים בעברן של חיות – מצבים הנפוצים בחייהן של חיות ממין זה – עשויים לעורר הזדהות עם כאב ופחד. למשל, חיה שעברה נטישה או שנעקרה ממקום אחד והועברה למקום אחר. אפשר לחזק סיפור מילולי כזה בעזרת תמונות של החיה לפני אירוע חשוב ואחריו.

i. **העדפות ותכונות אישיות** – בדגש על ההווה. שלט כזה עוסק בצרכים של בעל-החיים, ובמיוחד בצרכיו החברתיים ובדפוסי היחסים שבינו ובין אחרים בסביבתו. דוגמאות:

מי זו בלה?

בלה לא אמורה להיות פה בישראל ולא אמורה לחיות בלי תוכים נוספים מהמין שלה. כמה פעמים היא ניסתה ליצור קשר עם תוכים אחרים, אבל זה לא הצליח. היא אוהבת אנשים, אבל לא נקשרת לכולם, ויש הרבה אנשים, ובעיקר נשים, שהיא ממש לא אוהבת.

כשבלה מפחדת ממישהי או לא סומכת עליה, היא מתרחקת ובוחרת לטפס לגובה. לפעמים היא גם נושכת. אנחנו לא יודעים מדוע בלה חוששת מנשים ותוקפת אותן; אולי משהו בגוף או בהתנהגות של נשים מפחיד אותה? אולי הן מזכירות לה אישה שפגעה בה בעבר הרחוק? ואולי כשבלה הייתה צעירה טיפל בה גבר, והיא למדה לסמוך רק על גברים?

צריך לזכור שאנשים רבים מגיעים לפינת חי ומתחלפים, ובלה צריכה שוב ושוב להתרגל ולסמוך מחדש על אנשים חדשים. אם נתאמץ להבין אותה באמת ומה היא צריכה, אולי נצליח בהדרגה להתקרב אליה גם אנחנו.

טעם אישי

ידעתם שהמאכל האהוב על חזי הוא דווקא תפוחים? נראה לנו שהוא אפילו נהנה מהם במיוחד כשהם קלופים!

איך אתם אוהבים את הפירות שלכם – עם או בלי קליפה?

ii. **ביוגרפיה אישית** – עם רמז על חיות במצב דומה, לדוגמה:

הסיפור העצוב של לב

לב הגיע למרחב החי אחרי תקופה של הזנחה קשה מאוד. האנשים שהיו אחראים לטפל בו נטשו אותו מחוץ למרחב החי והשאירו אותו פתק, שם נכתב שהם לא רוצים לטפל עוד בלב.

אם הייתם רואים את לב כשהגיע לכאן, לא הייתם מזהים אותו! הוא היה רזה, מפוחד ומלא פצעים כואבים. כלב שזנח וננטש עלול להישאר אומלל כל חייו.

אבל בעזרת טיפול נכון, הקשבה לצרכים שלו והרבה חום ואהבה – לב נפתח אלינו בקצב שלו, ולאט לאט פרח מבחינה בריאותית וגם מבחינה נפשית. תחשבו על כמה מכשולים היה צריך להתגבר כדי להגיע למצב שלו היום!

iii. **סיפורי זיכרון** על בעלי-חיים שהיו במתחם ואינם עוד מעניקים כבוד לחיה הנעדרת ומראים למבקרים שבמקום הזה לא שוכחים את הדיירים. אפשר להשאיר שלטים או כרזות שנוצרו בימי חייהם של בעלי-חיים כמצבת זיכרון לאחר מותם. עם זאת, לעיתים נסיבות היעדרו של בעל-החיים מחייבות כתיבת טקסט מיוחד. דוגמאות:

איפה פטריק?

כשאתם עוצרים כאן ומסתכלים על עדר העיזים, חשוב לנו לספר לכם על פטריק התיש. לא, פטריק לא נמצא כאן ואנחנו לא יודעים איפה הוא. אנחנו דואגים לו מאוד ולא שוכחים אותו. פטריק הגיע לבית המחסה שלנו לפני חצי שנה, כשהיה תיש צעיר ומפוחד עם קרן מרוסקת. מייד הבנו שהוא זקוק לנו מאוד והתחלנו בתהליך השיקום. פטריק למד בהדרגה לסמוך על בני-אדם. לאט לאט הוא גם השתלב בעדר ונהפך לתיש אהוב.

לילה אחד פטריק נעלם, ואנחנו לא יודעים מה עלה בגורלו. ברור לנו רק שמישהו חטף אותו, כי לא ייתכן שהוא יצא בכוחות עצמו. אנחנו יודעים שלטפל יפה בבעלי-חיים ולספק להם מקום מחיה נעים זה ממש לא מספיק; צריך גם לשמור עליהם מפני אנשים עם כוונות רעות. הגדר שלנו אינה חוסמת אנשים כאלה, ובמצבי סכנה הגדר יכולה להגן מטורפים אך היא גם מונעת מבעלי-החיים שלנו להגן על עצמם ולברוח. בעצם ידענו מראש שאנשים חוטפים תיישים למטרת הרבעה (כלומר כדי להביא לעולם גדיים ולמכור אותם) ולכן פטריק עבר סירוס. היינו תמימים וחשבנו שחוטפים לא יתעניינו בתיש מסורס.

בעלי-החיים שלנו תלויים בנו לגמרי, ולכן אנו אחראים לשמור עליהם יומם ולילה. היינו בטוחים שהם מוגנים, ועכשיו אנחנו מבינים שטעינו. אנחנו מתכננים לקנות מצלמות אבטחה, ולפעמים יש גם שומר לילה (לא תמיד יש לנו מספיק כסף להחזיק שומר, ובתקופות שאין שמירה כולנו בצוות פוחדים, מנסים לשהות כאן כמה שיותר ומחפשים מימון לשומר).

לצערנו, כל זה כבר לא יעזור לפטריק. אנחנו חוששים שהחוטפים של פטריק לא הבחינו שהוא מסורס, וכשהם גילו זאת פטריק נזרק ונותר לבדו. או אולי בכלל הוא נחטף למטרה רעה אחרת. רצינו שתדעו שלא ויתרנו עליו ואנחנו עדיין מחפשים אותו!

אנחנו פועלים עכשיו כדי שהמקום יהיה בטוח ויגן על הדיירים שלנו בכל שעות היממה. יש הרבה בעלי-חיים שזקוקים להצלה, ואנחנו מתלבטים: האם צריך לאמץ עוד בעלי-חיים גם כשאנחנו לא יכולים להגן עליהם באופן מלא? מה אתם חושבים שכדאי לנו לעשות – לאמץ או לחכות?

האם אתם מכירים אנשים שיכולים למסור מידע על מה שקרה לפטריק? כל מידע יכול לעזור. תודה!

לזכרה של חפצי האמו

מוזר שיש כאן אמו אחד לבד, לא? שאלתם את עצמכם למה אין לו חברה מהמין שלו?

לאמו הזה קוראים נומה, ואנחנו רוצים לספר לכם על חפצי – בת-הזוג שגרה איתו כאן המון שנים.

אמזאים זקוקים למרחב של קילומטרים כדי לחיות טוב. במשך שנה חיפשנו עבורם מקום מתאים לכל חייהם, ובסוף מצאנו! אבל לפעמים התוצאות עצובות למרות הכוונות הטובות.

העברה של אמו למקום חדש אינה דומה להסעה של אדם ברכב פרטי או במונית. כדי להוביל אמו ממקום למקום צריך רישיון מיוחד ורכב מיוחד, שאין לנו. פנינו לרשות הממונה על התחום הזה בארץ, ששלחה אותנו למומחה, ואנחנו האמנו שיש לו יכולת לבצע את ההעברה. הלוואי שלא היינו מאמינים! ליווינו מקרוב את תהליך ההעברה, אך במחשבה לאחור אנו מבינים שהיינו חייבים לבדוק שהמוביל פועל על-פי ההנחיות ושהרכב שברשותו מתאים לנסיעה בטוחה. המון דברים עלולים להשתבש כשמסיעים אמו, וזה מה שקרה: שני האמזאים שלנו יצאו מרכב ההובלה בכביש סואן.

נומה וחפצי התחילו לרוץ בבהלה. חפצי נפגעה מרכב ונהרגה, ואילו נומה המשיך לרוץ ולחפש מקום מחסה, אבל הוא לא הגיע למחסה אלא לאנשים ששבו אותו בכוונה למכור אותו ולהרוויח כסף על חשבונו. הצוות שלנו לא ויתר, ולאחר משא ומתן חולץ נומה והוחזר הביתה, בלי חפצי ובלי שאפילו הגיע למתחם הגדול שהזוג נשלח אליו.

נומה עדיין כאן איתנו. עד לאסון הוא היה תמיד עם חפצי, וכעת היא חסרה לו מאוד. המקום הזה בטוח לו, אבל אנחנו עדיין מחפשים לו מרחב גדול ומתאים לו – עם חברים נוספים בני מינו, כפי שמגיע לו וטבעי לו. אם. אם נמצא מרחב כזה, נעביר אותו אך ורק אחרי בדיקה קפדנית של המוביל ושל הציוד שלו, ואם יאפשרו לנו להשגיח מקרוב על כל תהליך ההעברה.

אתם מוזמנים להנציח את חפצי בכתב או בציור, ולהשאיר לזכרה את מה שיצרתם. האם לדעתכם אפשר היה למנוע את מותה? מה צריך לעשות כדי למנוע מקרים דומים?

ה. עזרי חינוך לפני שיפור ואחריו

1. מתחמים שעברו שיפור

במתקן שעבר שיפורים, כדאי לספר בשלטים ובדפי עבודה על תהליך השיפור: מה היו השינויים שנעשו, מדוע הם נעשו, מה הן המטרות שהושגו ועל מה היה צריך להתפשר, ואילו שיפורים נוספים נחוצים. דוגמה:

מה עושים נחש ולטאה בכלוב?

שמי איילין ואני מנהלת מרחב החי בקיבוץ מעגן מיכאל. בפינת החי שלנו חיים כרכן תירס (נחש) בשם תירס, וחומט כחול-לשון (לטאה) ששמו יוסי. כשהתחלתי לעבוד כאן ראיתי אותם סגורים בטרריומים (כלובים שקופים) קטנים וכמעט ריקים. הטרריומים סיפקו למבקרים בפינת החי אפשרות לצפות בזוחלים, אך הזוחלים לא קיבלו את מה שהם צריכים בתוך הכלים האלה.

לכן ביקשתי מצוות המקום להתכנס ולהעלות יחד שאלות על איכות חייהם של תירס ויוסי. האם החיים שלהם טובים ומספקים? ואיך בכלל חיות בר מחו"ל, שבעצם לא מותאמות לסביבה שלנו, יכולות לחיות חיים טובים בשבי בישראל?

בהתחלה חשבנו שכדאי למסור את תירס ואת יוסי למישהו אחר שיעזור להם, אבל הבנו שכך לא נפתור את הבעיות שלהם אלא רק נרחיק מאיתנו את הבעיות. עברנו לתכנן עבורם מבנה אחר עם מרחב גדול יותר, מקומות מסתור מגוונים ומרקמים שונים. עבדנו קשה: הגדלנו את המרחב, הוספנו אדמה ובנינו מקומות מסתור שונים ומבנים בגבהים שונים, כדי שהנחש והחומט יוכלו לטפס. הטרריומים הישנים נשארו בתוך המתחם החדש – אבל פתוחים – כדי שתירס ויוסי יוכלו לעבור בקצב שלהם למתחם החדש.

לאחר המעבר ראינו שתירס ויוסי מסתגלים לאט לאט למקום החדש. בדקנו טוב שהם אוכלים, שותים ומפגינים יותר ויותר סקרנות כלפי הסביבה שלהם. גם היום אנו ממשיכים לשאול כיצד אפשר לשפר את המתחם של שני הזוחלים. האם יש להם צורך להרגיש שמש ודשא? לצאת החוצה? האם נעים להם לחיות זה לצד זה במתחם קטן כל-כך?

ספרו לנו מה אתם הייתם מוסיפים ומשפרים!

2. מתחמים שיש בהם בעיות אתיות מורכבות

במתקנים שמתקיימת בהם התמודדות עם סוגיות אתיות מאתגרות במיוחד, חלק מהעשייה הפסיכו-חינוכית היא הצגת הסוגיות האלה בשלטים ובדפי עבודה. לפניכם כמה סוגיות בולטות.

i. **מגע וצרכים חברתיים:** בטבע, בעלי-חיים מסוימים מעבירים את רוב חייהם לבד. הם נקראים יחידאים (בלועזית: סוליטריים), ובדרך-כלל הם מעדיפים להימנע מקשר קרוב גם עם

בני-אדם. עובדה זו מחייבת הדגשה בעזרי חינוך: יש להסביר גם מדוע החיה היחידאית מוחזקת ללא חברה, כי אולי חלק מהקהל מאמין שחיות אלה זקוקות לחברה. במקביל, חיה חברתית המוחזקת ללא חיות בנות מינה עשויה להתעניין בבני-אדם (או בחיות ממינים אחרים), אך במקרים כאלה מדובר בתחליף לא מספק למצב הטבעי, וגם סוגיה זו מחייבת הסבר. דוגמאות:

תנו להיות לבד!

בטח הגעתם למתחם שלי כי אתם רוצים לראות נחשים, או דווקא כי אתם פוחדים מאיתנו! אני רוצה לספר לכם כמה דברים.

שמי תירס, ואני חיה יחידאית, כלומר אני לא אוהב לחיות עם חברים. אני מעדיף להיות לבד. אנשים רבים רוצים להחזיק אותי בידיים ולשים אותי על הצוואר, והם מתרגשים להחזיק חיה שנראית להם מסוכנת ומפחידה (למה? הם יותר מסוכנים ממני!). אבל אני בכלל אוהב לטפס על עצים, ואני אוהב להיות לבד. בטח שאני לא רוצה להיות על גוף של אדם!

אם אתם רוצים לעשות לי נעים וטוב, אל תגעו בי. פשוט תישארו בסביבה בזמן שאני מטפס על העצים ותופס שמש.

ארנבון אחד לבד

למה גר כאן ארנבון אחד לבד, בלי עוד ארנבונים? אנחנו רוצים לספר לכם על שמוליק כדי שתבינו למה הוא לבד. אולי אפילו תוכלו לעזור לו!

ארנבונים חיים בטבע בקבוצות גדולות שמעניקות להם חברה והגנה, והם מעדיפים להיות תמיד זה עם זה. שמוליק הגיע לכאן לבד, בלי חברים ולהקה משלו. רצינו לחבר אותו ולהקת הארנבונים שלנו, וגם אפשרנו לו להתחבר עם ארנבונים אחרים שהגיעו לכאן לבדם. אבל לצערנו, שמוליק רב עם הארנבונים האחרים עד כדי כך שבכל המקרים מישחו מהארנבונים נפצע. נאלצנו להפריד ביניהם מהר, ושמוליק נשאר כמעט לבד. הוא חי בשלום עם שרקנים, אך לא עם ארנבונים.

מדוע שמוליק לא מתחבר עם ארנבונים אחרים? עזרו לנו לחשוב מדוע!

ארנבונים זכרים שומרים על השטח הפרטי שלהם (הטריטוריה) מפני זרים; אז אולי שמוליק קשור במיוחד לשטח שלו? אולי הוא לא רגיל לארנבונים אחרים כי שמוליק מעולם לא חי ליד ארנבון אחר? אולי פשוט לא הצלחנו להתאים לו את הארנבון הנכון עבורו? ואולי הוא רק זקוק לזמן רב ולניסיונות רבים, ואנחנו מיהרנו מדי לאפשר לארנבונים אחרים להתקרב אליו?

עכשיו אנחנו כבר די פוחדים לאפשר לשמוליק למצוא לעצמו חברים. הם באמת עלולים לפגוע זה בזה! מה אתם חושבים? האם חשבתם על סיבות אחרות לכך שהקשר בין שמוליק לארנבונים אחרים לא הצליח עד כה? יש לכם הצעה איך אפשר לעזור לו להתחבר עם אחרים? ואולי לדעתכם טוב לו כמו שהוא?

הארנבון הבודד – ואנחנו

כאן גר ארנבון בודד. אולי תעזרו לנו למצוא לו שם? כדי שתוכלו לחשוב על שם מתאים, אנחנו רוצים לספר לכם עליו.

הארנבון הגיע מבית שאין בו עוד ארנבונים. הילדים בבית ליטפו אותו, אבל בהדרגה השתעממו והפסיקו לגשת לכלוב שלו. לכן המשפחה החליטה למצוא לו בית טוב יותר. לצערנו, הוא רגיל לבני-אדם ולא לארנבונים. ניסיונות לחבר אותו עם ארנבונים אחרים הסתיימו מייד במריבה ובפציעה.

הארנבון אוהב שאנשים מגיעים לבקר אותו. כשאתם מתקרבים לגדר הכלוב שלו, בדרך-כלל הוא יגיע אליכם בריצה ויבקש ליצור איתכם קשר. הוא ירחרח ויחקור אתכם, וייראה שמח יותר. מכיוון שנראה שהקשר עם מבקרים טוב לארנבון, אנחנו מזמינים אתכם להיכנס ולבקר אותו.

למרות זאת, לפעמים הארנבון בוחר להיות לבד ורחוק. כמו כולנו, גם הוא צריך לפעמים זמן עם עצמו. לכן חשוב להבין איך להתקרב אליו בלי להטריד אותו, וכמובן בלי להפחיד אותו או לפגוע בו. אז איך מתקרבים אליו?

כל אדם נכנס לבדו, בשקט, ומשאיר לארנבון מרחב גדול המאפשר לו לבחור אם להתרחק או להתקרב. אפשר להביא לו ירק נחמד – אבל רק אחרי שביררנו אצל הצוות איזה אוכל מתאים לארנבון הזה וקיבלנו אישור לאוכל שהבאנו.

כשנכנסים לבית של חבר, מכבדים את מנהגי הבית, נכון? גם המרחב של הארנבון הוא בית, ואנחנו המבקרים. בבית הזה המארח הרבה יותר קטן מאיתנו, ואסור שהוא יפחד מאיתנו בתוך ביתו. לכן כשנכנסים צריך לחפש מייד מקום נוח לשבת, כלומר להיראות פחות גבוהים. רק אז המארח שלנו יוכל להחליט בשלווה אם לגשת אלינו או לא. בבית הזה גם לא זזים מהר ולא צועקים, כדי שהמארח שלנו לא ייבהל.

נשמח שתכתבו איך היה הביקור אצל הארנבון. מה למדתם עליו? במה הוא התעניין במיוחד? מה שעמם אותו? והאם יש לכם רעיון לשם עבורו?

ii. **חיות שתוקפות:** בעלי-חיים רבים שאינם מעוניינים בקשר עם אדם עלולים להגיב בתוקפנות על ניסיונות כאלה להתקרב אליהם ולגעת בהם, ואפילו על נוכחות מבקרים מחוץ למרחב הפרטי שלהם. במקרים כאלה רצוי להסביר למבקרים את המניעים לתקיפות, ולא להסתפק באזהרה כגון "אסור להתקרב!" מטרת ההסבר המרכזית היא ליצור הזדהות עם החיה והבנת נקודת המבט שלה. דוגמאות:

גדליהו החזיר – נעים להכיר!

שמתם לב שאני יכול להיות קצת לא צפוי? לפעמים אני מאיים או נושך, גם אם מתקרבים אליי בזהירות.

אולי נדמה לכם שיש לי אופי רע, אבל זה לא נכון! החיים שלי כאן לא תמיד קלים, ולכן אני מאבד סבלנות.

אתם יכולים לראות מה חסר לי במקום הזה? לפעמים אולי גם אתם בודדים, או מרגישים שחסר לכם מרחב וחופש. מה אתם עושים במקרה כזה? האם גם אתם עלולים להתנהג בעצבנות?

פסח החתול – נעים להכיר!

כשרואים אותי מרחוק, קל לחשוב שאני חמוד ומתמסר. אבל מהר מאוד מגלים שאני לא כזה, לפחות לא בהתחלה.

אני רוצה לעשות כאן מה שמתחשק לי, ואם זה לא מוצא חן בעיניכם, יש אפילו סיכוי שאשרוט אתכם. אני רק מבקש שתבינו: אני לא יכול להיות כאן בשביל מה שאתם רוצים. אני צריך את המרחב שלי, את השקט שלי ואת היכולת לבחור אם מתאים לי להיות איתכם עכשיו או לא. לפעמים אני אפילו נעלם לימים שלמים כדי להשיג לעצמי קצת שקט מהעולם.

iii. **רבייה**: פינת חי ומקלט המחויבים לרווחת בעלי-החיים אינם מאפשרים כמעט שום רבייה של החיות שהתקבלו למקום. מניעת רבייה היא גישה ניהולית חריגה בעולם פינות החי, והיא מבחינה בין הנהלה המחויבת לרווחת בעלי-חיים ובין הנהלה שאינה מחויבת לכך. הבעיות ברביית בעלי-חיים בשבי אינן מוכרות לקהל ולא קל להסבירן – כי חלק מהקהל מצפה לגורים ולאפרוחים לשם בידור, ויש אף מי שמסתייגים מהגבלת הרבייה, מטעמים מוסריים ודתיים. שלטים ודפי עבודה הם אמצעים חיוניים להנחלת חשיבה מתקדמת על רביית בעלי-חיים בשבי. טקסטים אלה צריכים להבהיר שרבייה בשבי מביאה בהכרח לצפיפות בלתי נסבלת. עקב הצפיפות סובלים בעלי-החיים מעצבנות רבה, הם מרבים לריב ביניהם, ומחלות מתפשטות ביניהם במהירות. בדרך-כלל קצב הריבוי של חיות בשבי גדול הרבה יותר מקצב התמותה הטבעית, ומניעת רבייה מבטיחה הימנעות מהפתרונות המקובלים – והפסולים: הזנחה, סחר, נטישה והמתה. דוגמה על מתחם ארנבונים ושרקנים:

איפה הגורים?

אני מולי, הארנבון האפור והכי מבוגר כאן, ורציתי לדעת אם שאלתם את עצמכם – למה אין פה גורים?

בעבר נולדו פה הרבה גורים. נכון, הגורים חמודים מאוד וכיף לראות אותם! אבל אתם יודעים שבכל המלטה לא נולד גור אחד אלא כמה גורים, ולפעמים אפילו יותר מעשרה? מהר מאוד המקום נעשה בלתי נסבל!

מרב גורים הצוות כבר לא היה מסוגל להבחין בינינו, ולא ידע מי אני ומי אחותי, ואפילו מי זו אימא שלי. הרגשנו מוזנחים. הצפיפות הייתה איומה, והצוות לא הספיק לנקות היטב את המקום. כולנו נעשינו עצבניים, והחלשים ביותר בינינו ספגו נשיכות ולא היה להם לאן לברוח. זה לא מגיע לנו!

עכשיו נשארונו שישה בכל המתחם. כדי שיהיה לנו בית טוב לכל החיים, המצב צריך להישאר כך. אז נכון שלא תוכלו לפגוש פה גורים, אבל תוכלו להכיר כל אחד מאיתנו קצת יותר לעומק ולדעת מי אוהב יותר לגשת אליכם, מי מתעניין יותר בעשב טרי, מי מנסה צעצוע חדש שהכנתם בשבילו, ובכלל – כל אחד מאיתנו שונה מהאחרים!

iv. **קנייה וסחר** : בעלי-חיים ממני בר שמקורם בחו"ל נחשבים בעיני רבים כיצורים ש"נועדו" לחיות בשבי, בעיקר אם הם תולדה של הרבעה ממושכת בשבי. מפגש עם חיה כזו בפינת חי או במקלט הצלה עלול להצית בקהל תשוקה לקנות חיה ממין כזה, ועזרי החינוך צריכים להתמודד עם הבעיה הזו. דוגמאות :

דרישת שלום עצובה לאמריקה

שמי תירס, והבית האמיתי שלי נמצא רחוק מכאן, בדרום ארצות-הברית. שם, בבית, קרובי המשפחה שלי אוהבים לצאת כשחשוק וקריר ולהסתובב בשדות וביערות. ככה גם אני אמור לחיות! אני לא שייך לארץ הזאת, אבל לצערי הרב אני גם לא יכול לחזור הביתה. אנשים מחזיקים נחשים כמוני כאן, בישראל, וכל חי עברו עליי בתוך כלוב. זה כל מה שאני מכיר, ואני חושש שלא אצליח להסתדר לבד בטבע. לכן אני חייב להישאר כאן ולא לצאת לטבע – לא בישראל ולא בארצות-הברית. יש לי משהו חשוב למסור לכם: אל תקנו נחשים כמוני! התנאים בישראל לא מתאימים לנו, והחיים בתוך טרריום (שזה בעצם כלוב) עצובים מאוד. קרובי המשפחה שלי צריכים לחיות רק במקום שהם באמת שייכים אליו, בארץ שלהם ובטבע.

אינדונזית בישראל?! איך זה קרה?

תוכית כמו בלה צריכה לחיות ביער טרופי באינדונזיה, ולא כאן במקום קטן בישראל. אז מדוע תוכים כמוה מגיעים למקום כמו מרחב החי שלנו, ורבים אחרים מוחזקים בישראל בבתים, בתנאים גרועים יותר?

כי אנשים קונים אותם!

אנחנו יכולים לעזור לתוכים אם לעולם לא נקנה תוכי, ואם נספר לכל מי שרוצה לקנות תוכי על המחיר שבלה ותוכים אחרים משלמים על התחביב שלו. בלה צריכה חבר, אבל מרחב החי שלנו לא קונה בעלי-חיים, כי יותר חשוב למנוע סחר בתוכים נוספים, שרובם יישארו בסוף לבד או בכלוב. לכן בלה נמצאת עכשיו לבד.

אנחנו מקווים למצוא פעם תוכי נוסף כמוה, שזקוק להצלה, בלי קנייה. בינתיים אנחנו מתלבטים: האם מרחב החי הזה טוב עבורה? האם היא נשארת פה רק עבורנו, או שיש מקום שמתאים לה יותר? מה היא מפסידה ומה היא מרוויחה מהישארות כאן? נשמח אם תשתתפו איתנו בהתלבטות שלנו – אולי תוכלו לעזור לנו לארגן לבלה תנאי חיים טובים יותר!

אקווריום איננו בית

למי מכם יש דגים בבית? מי מרגיש רגוע כשהוא צופה בדגים השוחים במים? הרבה אנשים אוהבים לראות דגים צבעוניים. אבל מה מרגישים הדגים?

לא קל לנו להבין דגים כי הם שונים מאיתנו. לא מעט אנשים חושבים שדגים הם יצורים פשוטים מאוד ושאינן צורך להתחשב בהם, אך חוקרים שצפו בדגים ברצינות גילו שהם יצורים מורכבים. קשה להבחין במורכבות שלהם כי דגים משתמשים בחושים שונים משלנו, כמו צלילים בתדר נמוך שאנחנו לא שומעים, ריחות העוברים במים ואפילו אותות חשמליים. דגים מעבירים זה לזה מסרים רגשיים מסוימים הקשורים בחיזור, בעימותים ביניהם ובסכנות שונות. יש דגים שמזהים זה את זה, ויש דגים שאפילו מזהים בני-אדם מסוימים. דגים עשויים ליצור ביניהם קשרים אישיים, וכשאחד מהם מת, הזעזוע ניכר בחבריו. והאם ידעתם שדגים רגישים למגע – לא רק לכאב אלא גם להנאה ממגע עדין?

כשמחזיקים דגים באקווריום בבית הם עלולים למות מהר, כי החיים בכלוב זכוכית קטן כזה לא טובים להם.

את הדגים שבבריכה שלנו הצלנו מאקווריום ביתי. אלה הם דגי פנגסיוס ענק (שפמנון כריש פארוו), ואולי בחנות החיות הם נראו קטנים וחמודים. אבל דגים כאלה גדלים מהר ועשויים להגיע לאורך למעלה ממטר. לפני שהבאנו אותה לפה הם חיו באקווריום באורך מטר וחצי בלבד, ובקושי יכלו לזוז שם. רצינו להכין להם בריכה גדולה בחוץ, אבל הדגים האלו מותאמים לאקלים טרופי חם, ולכן הם לא יכולים להיות בבריכה בחוץ ללא חימום בחורף – שאין לנו אפשרות לספק להם.

בבריכה הקטנה שסידרנו בשבילם הם יכולים לזוז הרבה יותר מכפי שיכלו לזוז באקווריום, אבל גם הבריכה הזו לא מספיקה עבורם. לצערנו, אין לנו פתרון אחר בשבילם.

אומנם דגי פנגסיוס נמכרים בחנויות ואין חוק שמגן עליהם מכך, אך אנחנו מקווים שאחרי שתכירו אותם כאן תבינו מדוע קניית דגים אינה רעיון טוב. רוצים לפגוש דגים? המקום לעשות זאת הוא הסביבה המתאימה להם באמת: בים, באגם או בנחל, כשאתם והם שוחים שם חופשיים לגמרי.

v. **שימוש בביצים, בחלב ובצמר**: כמעט כל התרנגולות, העיזים והכבשים מוחזקות בשבי כדי להפיק מהגוף שלהן תוצר כלשהו: ביצים, חלב או צמר. המנהג הזה נפוץ גם במתחמים שאינם חקלאיים, בנימוקים כגון: "ממילא החיות מפיקות את התוצרים האלה ואין משתמשים בהם, אז מדוע שלא נשתמש בהם אנחנו? לא חבל לבזבז?"

כשמשתמשים בתוצרי גוף של בעלי-חיים במקום אחד, מעניקים בכך אישור לשימוש בתוצרים כאלה בכלל, ומאשרים בכך את השימוש בבעלי-החיים כמקור למוצרי צריכה. רק הימנעות מלאה משימוש בתוצרי גוף של בעלי-חיים מייצגת עמדה ברורה נגד התייחסות לבעל-החיים כאל מכונה המייצרת סחורות. עמדה זו ברורה במיוחד דווקא כשהימנעות משימוש בביצים, בחלב וכן הלאה נתפסת כ"בזבוז": ההימנעות משימוש היא דרכנו לומר "כבוד לגופו של בעל-החיים עומד תמיד לפני שיקולים של תועלת ונוחות!"

כשצוות של מקום שמטרתו חינוכיות (או טיפוליות) משתמש בבעלי-חיים כמשאבים בהתאם לתפיסה החקלאית המסורתית, הצוות מחבל כך באפשרות לקיים במקום יחסי אדם-חיה הדדיים. הרי אי אפשר לקבל מבעל-החיים הסכמה מלאה לשימוש שבחרנו לעשות בתוצר הגוף שלו – לא לשימוש בתוצר עצמו ובטח ובטח שלא לברירה המלאכותית שהפכה את גופו ל"יצרני". יתרה מזו, השימוש בביצים ובתוצרי גוף אחרים של בעל-חיים מעביר לקהל המבקרים מסרים סותרים: מצד אחד מתייחסים לבעל-החיים כאל "מישהו" שמכירים שאופן אישי ומתעניינים ברווחתו, ומצד אחר מתייחסים אליו כאל "משהו" המספק מוצרים לפי העדפות שלנו. מכיוון שהכרה ב"מישהו" מאתגרת ושבירית יותר, המסר הכפול פועל נגד ההכרה הזו. דוגמה לטיפול בנושא, בדף מידע:

ביצה – מה זה בעצם?

האם לדעתכם כדאי לאסוף את הביצים של התרנגולות כאן במרחב לארוחת הבוקר שלנו? בעבר נהגנו להכין כאן ארוחות בוקר מהביצים. הפסקנו לעשות זאת, ואנו רוצים לספר לכם מדוע. התרנגולות שלנו מסתובבות חופשיות, ואנחנו דואגים לשלומן. אנו אחראים עליהן והן תלויות בנו, ולכן אנחנו מקפידים שלא לנצל אותן. אפשר לשאול "אם אני מטפל בהן, מנקה אחריהן ומגן עליהן, למה שלא איהנה קצת ממה שהן מייצרות? הרי במערכת יחסים טובה כל אחד צריך לתרום את חלקו, לא?" והתשובה שלנו היא "כן, אבל הביצים אינן תרומה!" לקחת ביצים

מתרגולות נעשית בכפייה. אפילו כשלוקחים את הביצה בשיא העדינות, ואפילו כשנראה לנו שהתרגולות לא נפגעת מכך כלל.

בשנים האחרונות הפכנו את המקום שלנו למרכז חינוך לשינוי חברתי – נגד ניצול של חלשים ולטובת התחשבות בהם. רק אז שמנו לב שהתרגולות חלשות במיוחד. נאלצנו להודות שאף תרגולת אינה יכולה לומר לנו "קחו את הביצים ותאכלו, בתיאבון!" וגם לא "אל תקחו את הביצים, הן שלי!" בקיצור, התרגולות לא מדברות, ולכן קל לנו להאמין שלא אכפת להן.

אנחנו יודעים שאין בטבע אפילו ציפור אחת שמטילה ביצים בשביל שאחרים יאכלו אותן, אז לא ייתכן שדווקא לתרגולות שלנו לא אכפת! זה התפקיד שלנו להתחשב בהן גם כשהן לא מביעות בצורה מובנת לנו את מה שחשוב להן. ובעצם נוח לנו מאוד להשתמש בביצים, וכשנחו לנו – קל לנו גם להעלים עין ממה שפוגע באחרים. אז כדי שלא נאבד את הרגישות שלנו לתרגולות – אנחנו מסרבים להשתמש בהן לסיפוק רצונות אישיים שלנו.

אז מה בכל זאת עושים עם הביצים? ידעתם שתרגולות מהזן שיש אצלנו עשויות להטיל 300-200 ביצים בשנה? זוהי כמות עצומה של ביצים, פי כמה (אפילו למעלה מפי 10!) ממה שמטילות תרגולות בטבע. זה קורה בגלל שינויים שגרמו בני-אדם בגוף התרגולות במשך דורות רבים. התוצאה רעה מאוד לבריאות התרגולות: כל ביצה סוחטת סידן מהגוף שלה, עד שעצמות התרגולות נחלשות מאוד.

מזל שבתנאים מסוימים תרגולות מוכנות לאכול את הביצים שהטילו ולהחזיר לגוף שלהן את הסידן שאיבדו בהטלה. לכן זה מה שאנחנו עושים עם הביצים: נותנים לתרגולות לאכול אותן. אז מה בעניין ארוחות הבוקר שלנו? טעים וכיף לנו יותר מתמיד בלי להשתמש בתרגולות, ואתם מוזמנים להצטרף!

vi. **האכלה בטרף חי:** חיות המחמד הנפוצות ביותר הן חתולים וכלבים, שהם טורפים אוכלי בשר. למרות זאת, רובנו כיום לא מתמודדים עם ההרג הכרוך בהחזקת חיה כזו אלא משתמשים במזון המבוסס על הרג שהתבצע הרחק מאיתנו. במרחבי חי נפוצים מיני טורפים שאין מזון תעשייתי מעובד עבורם, אלא רק טרף שלם, חי או מת. הבעיות המוסריות העולות מהטיפול בחיות כאלה זהות לבעיות שבטיפול בחתולים וכלבים, אך הנקאות של ההרג מעלה אתגרים נוספים במגע עם קהל. דוגמה:

נחש צריך לאכול... מה זה אומר בעצם?

הגעתם למתחם שהרבה אנשים לא רוצים להיכנס אליו, והמקום הזה קצת עצוב גם לנו. רפי הוא פיתון מלכותי, וכדי לשרוד הוא חייב לאכול בעלי-חיים שלמים, כמו עכברים וחולדות. בניגוד לנו, רפי הוא טורף טבעי, ואין לו אפשרות כמונו להתקיים על מזון לא בשרי. הוא אפילו לא ישרוד אורך זמן אם יאכל בשר מעובד, כמו הפתיתים שאנחנו מכירים להאכלת חתולים וכלבים, ולכן כדי שהוא יישאר בחיים צריך לספק לו מכרסמים שלמים.

כדי שרפי יחיה, בעלי-חיים אחרים צריכים למות. מכיוון שאנחנו אחראים לשלומם, אנחנו נאלצים להיות אחראים להרג של בעלי-החיים שרפי יאכל. אנחנו לא אוהבים את האחריות הזו! נשמח אם תעזרו לנו ותשתפו אותנו במחשבות שלכם:

כשמאכלים את רפי, מה יותר גרוע: לתת לו עכבר שמישהו אחר כבר הרג במקומו, או לתת לו עכבר חי, שרפי יהרוג אותו בעצמו?

מה זה משנה בעצם אם אנחנו רואים או לא רואים את ההרג – במה שונה האכלה של נחש בעכבר חי מהאכלה של חתול בבשר מעובד?

ובכלל, האם צריך לאפשר לטורפים כמו רפי לחיות בשבי, או שמוטב שישתדרו לבד בטבע, בלי שאנחנו נהיה אחראים להרוג בשבילם?

vii. **החזקת חיית בר נכה**: חיות בר נכות אינן יכולות לשרוד בטבע, ובניגוד לחיות מבויתות הן גם לא מותאמות לחיים בשבי. לכן החזקתן בשבי מעלה התלבטות: אולי מוטב היה להשאיר אותן לנסות להסתדר לבד, בלי עזרה? יש לשתף את הקהל בהתלבטות. דוגמה:

חיית בר – בלי בר

מימי חזירת הבר הגיעה אלינו מיערות הכרמל לאחר שהיא נתפסה במלכודת ציידים ונפצעה ברגל. הפציעה גרמה נכות, ומימי כבר לא תוכל לחזור לחיים הרגילים בטבע.

החלטנו יחד שהיא ראוייה לחוות חיים מלאים וטובים למרות הנכות שלה. אומנם אין לנו אפשרות ליצור בשבילה תנאים טבעיים בתוך מקום מגורר, אך הצלחנו לשחזר תנאים טבעיים מסוימים: מרחב תנועה גדול וגישה למים, לאדמה ולצמחייה. עם זאת, בטבע חזירי בר עוברים מרחקים גדולים, והם לא לבד אלא חיים בעדר.

מה אתם חושבים על החיים של מימי במרחב החי? האם יש צמחים נוספים שיוכלו תרום לחיים שלה אצלנו? האם יש חברה שמתאימה לה יותר? או אולי מקום מסתור מתאים יותר? והאם לדעתכם זה בכלל מעשה נכון להחזיק אותה בשבי בגלל הנכות שלה?

viii. **קיצוץ כנפי ציפורים**: מטעמי הגנה על הטבע המקומי, אסור לשחרר לטבע ציפורי בר ממינים לא מקומיים. ממיילא ציפורי בר רבות המסוגלות להתעופף במקצת לא יצליחו לשרוד בטבע הישראלי בגלל מגבלות שונות שלהן, או מכיוון שהן מטרה מועדפת לציד. מלבד אפשרות השחרור הפסולה, לציפורים כאלה יש שני פתרונות עגומים: כליאה בכלוב או תנועה חופשית במרחב חי, אך רק לאחר התערבות המונעת אפשרות תעופה – קיצוץ אברות התעופה. כדאי לשתף את הקהל בכל האפשרויות הקשות האלה ובהתלבטות ביניהן. דוגמה:

מחשבות מוזרות על מספריים

שמחה היא ארה כחולה-צהובה. החלטנו לקצוץ את הכנפיים שלה כדי שהיא תוכל ללכת בחופשיות במרחב החי, אבל לא לעוף.

אנחנו שונאים לקצוץ לשמחה את הכנפיים. אבל אם היא תעוף באופן חופשי, היא תצא מייד ממרחב החי ותהיה בסכנה גדולה מטורפים ומבני-אדם. הצבעים החזקים של שמחה מתאימים לערות באמריקה הדרומית, ואילו בנוף הישראלי היא בולטת מאוד לעין. אם היא תתעופף בחוץ, עופות דורסים יבחינו בה בקלות וינסו לצוד אותה. ובני-אדם מסוכנים לה עוד יותר: הרבה אנשים רוצים תוכי צבעוני כזה, המחיר שמשלמים עבורו גבוה, ולכן כשארה נמצאת בחוץ – מהר מאוד מגיעים אנשים ולוכדים אותה כדי למכור אותה.

כדי ששמחה תוכל להיות מוגנת אצלנו עם כנפיים שלמות, צריך לסגור אותה בכלוב. אבל אפילו בכלוב הגדול ביותר שלנו היא תגיע מצד לצד תוך שנייה, ולכן היא לא באמת תעופף. זהו מחיר גדול ששמחה משלמת על חטיפתה מהטבע: נלקחה ממנה האפשרות לממש את אחד הצרכים הכי בסיסיים של ציפור – לעוף!

ידעתם שתוכים כמו שמחה חיים בשבי 40-70 שנה? יש עוד שנים רבות לפניך, ואנחנו מאחלים לה חיים ארוכים, מעניינים ומספקים למרות המצב הקשה של תוכי אמריקני בישראל. יש לכם רעיונות איך לעזור לשמחה לחיות כאן חיים טובים יותר?

נשמח לראות את התוצרים שלכם ולשמע מכם חוויות על המסע הייחודי שיצרתם אצלכם!
מכון אדם וחיה, info@haai.org.il